SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2641

av Aron Emilsson (SD)

Synliggörande av kulturarv vid väg och järnväg

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kulturarvsperspektivet ska integreras tydligare i statlig väg- och järnvägsplanering samt att ansvariga myndigheter bör ges långsiktiga förutsättningar att bevara, dokumentera, återbruka och synliggöra kulturhistoriska värden i samband med infrastrukturprojekt och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

”Byggandet av vägar och järnvägar är utan motstycke den största landskapsförändraren sedan istiden.” Så lär den tidigare riksantikvarien Erik Wegraeus ha uttryckt det, och beskrivningen fångar väl den omfattande påverkan som modern infrastrukturutbyggnad har haft på det svenska landskapet. Statliga väg- och järnvägsprojekt formar inte bara den fysiska miljön utan påverkar också kulturmiljöer, historiska samband och människors relation till plats och historia.

Trafikverket har därför ett särskilt ansvar, men också stora möjligheter, att bidra till att kulturarvet bevaras, dokumenteras, synliggörs och integreras i framtidens landskap. Trots att kulturmiljöfrågor redan är en del av planeringsprocessen varierar hanteringen

mellan olika projekt och geografiska områden. Detta riskerar att leda till att kulturhistoriska värden behandlas olika beroende på projektets omfattning, tillgängliga resurser eller lokal kompetens.

Samtidigt finns flera positiva exempel där kulturmiljöanalyser, restaureringsinsatser och digital dokumentation har integrerats i infrastrukturplaneringen. Erfarenheterna från bland annat Ostlänken visar att kulturarvsfrågorna kan ges en framträdande plats utan att infrastrukturutvecklingen försvåras. Sådana arbetssätt bör i högre grad bli en naturlig del av större statliga infrastrukturprojekt.

För att uppnå detta bör kulturmiljö- och kulturarvsperspektiv integreras redan i de tidiga planeringsskedena av väg- och järnvägsprojekt. Kulturhistoriska värden bör identifieras och analyseras innan avgörande beslut om lokalisering och utformning fattas. Genom ett tidigt arbete kan onödiga konflikter undvikas samtidigt som värdefulla kulturmiljöer bättre kan tas till vara.

Digitala visualiseringsverktyg och moderna dokumentationsmetoder bör användas i större utsträckning för att göra kulturmiljöer, historiska samband och landskapsvärden begripliga för såväl beslutsfattare som allmänhet. På så sätt kan kulturarvet bli en aktiv del av planeringen och bidra till större förståelse för de avvägningar som görs inom ramen för olika projekt.

Regeringen bör vidare säkerställa att befintliga regelverk och nationella planeringsprocesser tillämpas på ett sätt som ger kulturmiljöfrågorna en tydlig och tidig roll i infrastrukturplaneringen. Relevant kulturmiljökompetens bör involveras systematiskt genom hela processen, från förstudier och planering till genomförande och uppföljning. Detta förutsätter en nära samverkan mellan Trafikverket, Riksantikvarieämbetet, länsstyrelser, kommuner och berörda kulturarvsorganisationer.

Trafikverket bör även utveckla arbetet med kulturhistoriskt värdefulla väg- och järnvägsmiljöer. Det gäller exempelvis kulturvägar, historiska broar, milstolpar, alléer, stenmurar, äldre banmiljöer och andra kulturhistoriskt betydelsefulla infrastrukturella

lämningar. Dessa miljöer berättar om Sveriges utveckling och bör i större utsträckning bevaras, restaureras och synliggöras.

För att detta ska lyckas behöver kulturmiljökompetensen inom berörda myndigheter stärkas. Trafikverket och andra ansvariga aktörer bör ges förutsättningar att utveckla intern kompetens genom fortbildning och kunskapsspridning kring kulturmiljöfrågor, historiska landskap och långsiktigt hållbar markanvändning.

När kulturmiljöer påverkas av större infrastruktursatsningar bör dokumentation inte enbart produceras för arkivändamål utan också göras tillgänglig för allmänheten genom digitala plattformar och öppna kunskapsresurser. Därigenom kan kunskap om de miljöer som förändras eller försvinner bevaras och föras vidare till kommande generationer.

Infrastruktur handlar ytterst inte bara om att förbinda platser utan också om att forma landskap och livsmiljöer för lång tid framöver. Genom att integrera kulturarvet tydligare i väg- och järnvägsplaneringen kan framtidens infrastruktur bli både funktionell, hållbar och kulturellt förankrad. Ett kulturhistoriskt medvetet perspektiv stärker den historiska kontinuiteten, bidrar till hållbar markanvändning, stärker samhällets resiliens och främjar människors känsla av samhörighet och platsidentitet. Kulturarvet bör därför ges en självklar och integrerad plats i statens infrastrukturpolitik.

Aron Emilsson (SD)